

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Анотація. Дослідження присвячене визначенню ролі фіскальної політики у регулюванні інвестиційних процесів у сучасних умовах

Ключові слова: фіскальна політика; фіскальне регулювання; інвестиційні процеси; дискреційна фіскальна політика; автоматична фіскальна політика

THE INFLUENCE OF FISCAL POLICY ON INVESTMENT PROCESSES

Abstract. The study is devoted to determining the role of fiscal policy in regulating investment processes in modern conditions

Key words: fiscal policy; fiscal regulation; investment processes; discretionary fiscal policy; automatic fiscal policy

Фіскальна політика завдяки використанню фіскального механізму здатна впливати на вкладення капіталу у різних формах, що в кінцевому підсумку призводить до зростання суспільного добробуту. Тому дослідження місця та значення фіскальної політики у регулюванні інвестиційного розвитку набуває особливої актуальності в сучасних умовах.

Роль фіскальної політики у регулюванні інвестиційних процесів багатоаспектна. По-перше, фіскальна політика важлива для розподілу ресурсів з метою підтримання балансу між чотирма ключовими формами капіталу: людським, фізичним, грошовим і природним. Накопичення або вичерпання капіталу залежить від стимулів, створених податковою політикою, та фінансових ресурсів, що визначаються видатковою політикою. По-друге, фіскальна політика чинить значний вплив на макроекономічну експансію та рестрикцію завдяки передачі капіталу між поколіннями через державний борг, соціальне й пенсійне забезпечення, оподаткування тощо. По-третє, вплив фіскальної політики на інвестиційні процеси зазвичай залежить від рішень правлячої еліти. Так, надання бюджетних трансфертів чи податкових пільг часто лобіюються інтересами політичних партій або діячів. Тому, незважаючи на їх потенціал для сприяння інвестиційним процесам, на практиці фіскальні втручання можуть принести більше шкоди, ніж користі.

Враховуючи позитивний і негативний вплив фіскальної політики на інвестиційні процеси, вчені розрізняють два типи фіскального втручання в економіку [1, с.9].

Втручання типу А передбачає використання бюджетних видатків для зменшення впливу провалів ринку на нагромадження капіталу, зокрема людського. Такі втручання фінансуються шляхом скорочення видатків, насамперед несоціальних бюджетних трансфертів, які зазвичай посилюють провали ринку. Таким чином, втручання типу А, швидше за все, сприятиме економічному зростанню на основі збалансованих інвестицій у фізичний, грошовий, людський та природний капітал. Акцент на наданні державою суспільних благ сприяє збільшенню продуктивності приватних інвестицій. Крім того, фокусування на соціальних бюджетних інвестиціях та на уникненні неефективного та надмірно регресивного оподаткування зазвичай зменшує структурну складову соціальної нерівності. Адже згідно з дедалі більшою кількістю останніх досліджень, структурна нерівність шкодить економічному зростанню.

Втручання типу В зосереджене на наданні несоціальної бюджетної підтримки секторам економіки або суб'єктам господарювання, які лобіюються правлячою елітою. Бюджетні субсидії, бюджетні кредити, кредити під гарантії держави та податкові пільги найлегше привласнюються наймогутнішими політичними партіями чи діячами. Така бюджетна підтримка ініціює лобістську діяльність у приватному секторі. Тому, навіть якщо метою надання бюджетної підтримки є сприяння, наприклад, малим підприємствам, вони, натомість, привласнюються економічно потужними. Зазначене, в свою чергу, спричиняє подальшу структурну нерівність та зростаючу непродуктивну

діяльність, пов'язану з пошуком ренти. Нарешті, бюджетна підтримка може спотворювати ринки, коли вона надається у вигляді інтервенцій на товарному ринку (тобто субсидій для фермерських господарств, енергетичних підприємств чи підприємств водопостачання).

Ми підтримуємо думку тих науковців, які стверджують, що фіскальна політика може впливати на інвестиційні процеси двома способами. Перший спосіб (дискреційна фіскальна політика) передбачає активні інвестиційні коригуючі заходи держави у бюджетній та / або податковій сферах. Другий спосіб (автоматична фіскальна політика) полягає у використанні вбудованих стабілізаторів, що впливають з різних складових податкової та бюджетної систем, які природним чином варіюють разом зі змінами в економічній активності.

Дискреційна фіскальна політика означає свідоме маніпулювання податками й бюджетом з метою досягнення різноманітних макроекономічних цілей. Залежно від стану економіки та завдань держави фіскальна політика може бути: стимулювальною (експансіоністською) або стримувальною (рестриктивною). Стимулювальна фіскальна політика здійснюється у період спаду й депресії, включає підвищення бюджетних видатків, зниження податків і призводить до дефіциту бюджету. Стримувальна фіскальна політика здійснюється у період буму та інфляції, включає зниження бюджетних видатків, підвищення податків і призводить до профіциту бюджету.

Дискреційна фіскальна політика впливає на інвестиційні процеси як через сукупний попит, так і через сукупну пропозицію. Зміна податків і бюджетних видатків впливає на рівень сукупного попиту в економіці (зазвичай такий вплив короткостроковий), тоді як структура оподаткування й бюджетних видатків впливає на рівень сукупної пропозиції в економіці (зазвичай такий вплив довгостроковий).

Автоматична фіскальна політика передбачає самодіючі (без втручання держави) зміни бюджетних показників в результаті циклічних коливань економіки. Ці зміни відбуваються під впливом автоматичних (вбудованих) стабілізаторів і дестабілізаторів. Автоматичними стабілізаторами є окремі доходи й видатки бюджету, що автоматично змінюються залежно від стану економіки для стабілізації ВВП. Частина доходів бюджету, зокрема надходження від податків на прибутки (доходи) підприємств і населення залежать від стану економіки навіть за умов, що держава не змінює податкові ставки. Якщо економіка переживатиме період спаду, то дані податкові надходження зменшаться навіть за незмінних податкових ставок, а якщо економіка перебуватиме в періоді зростання, то податкові надходження зростуть. Відповідним чином зменшаться (зростуть) інвестиції в економіці та ВВП за інших рівних умов. Видатки бюджету також автоматично змінюються відповідно до змін економіки. Якщо економіка переживатиме період спаду, безробіття збільшується, що призводить до збільшення допомоги по безробіттю. Соціальні допомоги та трансферти населенню також збільшуються у період зростання та зменшуються у період спаду. Отже автоматичні стабілізатори допомагають стабілізувати економіку. В умовах спаду податки зменшуються, а видатки зростають, що створює позитивні наслідки для економіки, а при піднесенні відбувається зворотна ситуація. Автоматичні стабілізатори працюють на користь приватного сектора, коли економіка перебуває в періоді спаду, і навпаки, на користь сектора державних фінансів, коли економіка перебуває у періоді піднесення.

Загалом сутність ефективної фіскальної політики полягає у підтриманні економічного розвитку країни без податкових переважань (що стримуватиме інвестиційні процеси) та з помірним зростанням бюджетних видатків (що стримуватиме інфляцію та сприятиме інвестуванню). Динус М. і Дзяло Й. виокремлюють характеристики ефективної фіскальної політики [2, с.21-22; 3, с.26]:

1. Стабільність правил. Стабільні правила є умовою раціональної поведінки економічних суб'єктів, оскільки вони знижують ризик планування, а отже, полегшують процес прийняття довгострокових рішень. Проте стабільність не означає, що правила, на яких базується фіскальна політика, не можуть зазнавати жодних змін. Економічна та соціальна ситуація в країні та за її межами постійно змінюється – цілі, принципи та механізм фіскальної політики повинні гнучко коригуватися, проте ці зміни не варто запроваджувати занадто часто, щоб не порушити стабільність економічних умов.

2. Здатність поєднувати фіскальні та нефіскальні цілі. Властивість поєднання останніх означає встановлення справедливої відповідності між рівнем оподаткування та рівнем бюджетної підтримки платників податків. Більш ефективне та соціально справедливе витрачання бюджетних коштів значно зменшує дисонанс, спричинений необхідністю нести податковий тягар, формує взаєморозуміння та довіру до державних і місцевих органів влади, підвищує відчуття спільного здійснення інвестицій та

забезпечення економічного зростання.

3. Рациональний фіскалізм. Про рациональний рівень фіскалізму можна говорити тоді, коли масштаби втручання держави через оподаткування у доходи економічних суб'єктів дозволяють задовольнити державні потреби з точки зору доходів і, водночас, дозволяють суб'єктам господарювання функціонувати та розвиватися, а домогосподарствам забезпечувати свої потреби у споживанні на гідному рівні, створюючи таким чином умови для інвестицій, які в макромасштабі забезпечують основу для стійкого економічного зростання.

Таким чином, фіскальна політика завдяки фіскальному механізму здійснює вплив на інвестиційні процеси. Складові фіскального механізму примушують, стимулюють, розподіляють, перерозподіляють і регулюють інвестиційні процеси. Такого роду вплив на економіку України необхідно розглядати не тільки з точки зору завершення економічних реформ, а заради модифікації, упорядкування та подолання негативних наслідків циклічних коливань в економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. López R. E., Thomas V., Wang Y. The Effect of Fiscal Policies on the Quality of Growth. Washington, D.C. : The World Bank, 2010. 43 p.
2. Dynus M. Polityka fiskalna. Toruń: TNOiK, 2007. 128 p.
3. Działo J. Dlaczego trudno jest prowadzić «dobrą» politykę fiskalną? *Gospodarka narodowa*. 2012. №1-2. S. 25-40.

Руденко Вікторія Василівна, кандидат економічних наук, докторант кафедри фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, email: vitarudenko@ukr.net

Rudenko Viktoriia V. – PhD (Economics), doctoral student of the Department of Finance of Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, e-mail: vitarudenko@ukr.net